

Gyűlölet-bűncselekmények az Európai Unióban

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 1., 10., 21. és 47. cikke biztosítja a jogot: az emberi méltósághoz; a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz; a megkülönböztetésmentességhez; valamint a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz.

Szakpolitikai háttér

Az Európai Unió Alapjogi Chartája tiltja a megkülönböztetést, ezzel kötelezi az uniós tagállamokat arra, hogy fellépjenek a rasszizmusból, idegengyűlöletből, vallási intoleranciából vagy egy személy fogyatékosságából, szexuális irányultságából vagy nemi identitásából eredő bűncselekmények ellen.

Az uniós tagállamok döntéshozói részéről hangsúlyosabb politikai akarat kell ahhoz, hogy le lehessen küzdeni az egyes csoportokkal szemben elterjedt előítéleteket, és kárpótolni az áldozatokat, a csoport más tagjait és a társadalom egészét az okozott kárért. Az EU területén túl sokan válnak a visszaélések célpontjává pusztán a – feltételezett és/vagy tényleges – származásuk, meggyőződésük, életvezetési döntéseik vagy külső megjelenésük miatt.

A FRA két jelentést adott ki a gyűlölet-bűncselekményekről, amelyek együttesen összehasonlító elemzést adnak a meglévő jogi keretről, az elfogultságból eredő bűncselekményekre vonatkozó egyéni tapasztalatokról és a 27 uniós tagállamban folyó hivatalos adatgyűjtés állásáról.

A *Gyűlölet-bűncselekmények láthatóságának növelése az Európai Unióban: az áldozatok jogainak elismerése* című kiadvány a gyűlölet-bűncselekmények alapjogi aspektusára hívja fel a figyelmet, összehasonlító elemzést készít a hivatalos adatgyűjtési mechanizmusokról és megvizsgálja, hogyan lehetne kiterjeszteni a hivatalos adatgyűjtés hatókörét. Az *EU-MIDIS – Középpontban az adatok – 6. jelentés: Kisebbségek, mint a bűncselekmények áldozatai* című kiadvány a betöréses lopástól a súlyos zaklatásig öt bűncselekménytípus esetében közöl adatokat a válaszadók áldozattá válással kapcsolatos tapasztalatairól.

A legfontosabb kérdések

Bár az uniós tagállamok törekszenek a megkülönböztetés és az intolerancia, ezen belül a gyűlölet-bűncselekmények

leküzdésére, bizonyos jelek azt mutatják, hogy a helyzet nem javul. Az utóbbi években az EU-ban élő emberek alapvető jogainak folytatólagos, illetve ismétlődő megsértéseit lehetett tapasztalni, amiben szóbeli sértések, fizikai támadások éppúgy szerepeltek, mint előítéletről eredő gyilkosságok.

Az Európai Unió 2008. évi felmérése a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről (EU-MIDIS) 23 500 etnikai vagy bevándorló háttérrel rendelkező válaszadó vizsgálatát alapján azt állapította meg, hogy az alább felsorolt csoportokban a 4 megkérdezettből több mint egy azt állította, hogy a felmérést megelőző 12 hónapban „rasszista indítatású”, személy elleni bűncselekmény (testi sértés vagy fenyegetés, súlyos zaklatás) érte: a Csehországban, Görögországban és Lengyelországban élő romák; a Finnországban és Dániában élő szomáliaiak; a Máltán élő afrikaiak; és az Írországban élő fekete-afrikaiak (lásd ábra).

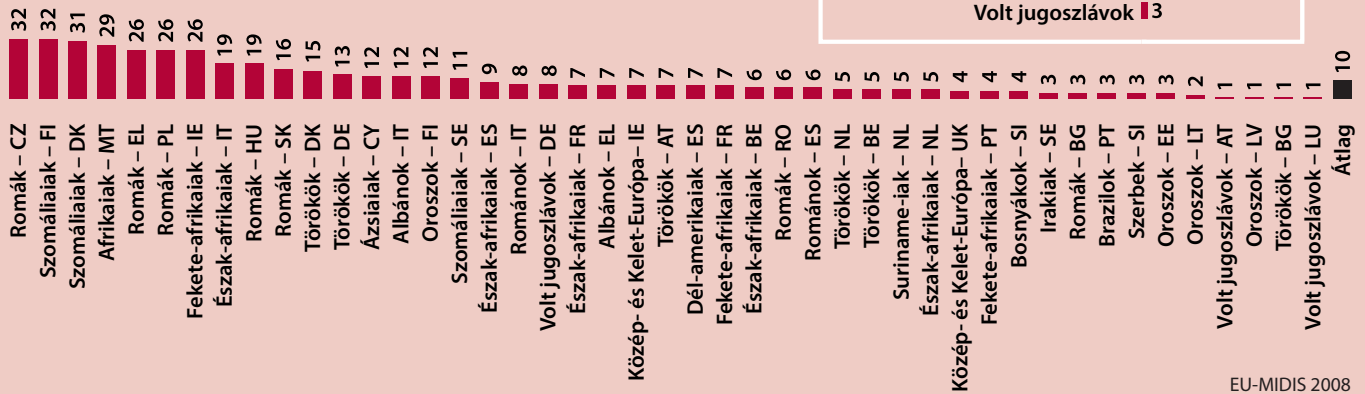
Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) számos esetben ítélte úgy, hogy az országoknak világosan meg kell állapítaniuk a rasszista bűncselekmények vagy az áldozat vallási meggyőződése miatt elkövetett bűncselekmények indítékát. Ha figyelmen kívül hagyják a bűncselekmény háttérében álló elfogultságot, ezzel megsértik az emberi jogok európai egyezményének (EJEE) 14. cikkét.

Az EJEB azért helyez ekkora hangsúlyt a gyűlölet-bűncselekmények indítékául szolgáló elfogultságra, mert azok az elkövetők, akik egy vélt vagy valós tulajdonság miatt csinálnak áldozatot egy másik emberből, ezzel egy különösen megalázó üzenetet közvetítenek: azt, hogy az áldozat nem saját személyiséggel, képességekkel és tapasztalatokkal rendelkező személy, hanem valamely, egyetlen tulajdonság által meghatározott csoport arctalan tagja. Az elkövető ilyenformán azt feltételezi, hogy az említett csoport jogait figyelmen kívül lehet – sőt, kell – hagyni, ami a demokrácia és az egyenlőség uniós alapelveinek nyilvánvaló megsértése.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai és szemtanúi nem szívesen jelentik be ezeket a cselekményeket sem a bünyildöző szervek vagy az igazságszolgáltatási rendszer, sem a nem kormányzati szervezetek vagy áldozatsegítő csoportok felé. Ennek következtében a bűncselekmények jelentős részében nincs feljelentés, nem indul nyomozás, és ezáltal a cselekmény láthatatlan marad. Ilyen esetekben előfordulhat, hogy az áldozatok jogait nem tartják kellően tiszteletben, illetve nem védik, ami azt jelenti, hogy az EU tagállamai nem tesznek eleget a bűncselekmények áldozataival szembeni kötelezettségeiknek.

Etnikai kisebbségi és bevándorló csoportok tagjai által elszenvedett, rasszista indítatásának érzékelt személy elleni bűncselekmények uniós tagállamok szerint (%)

Aggregált csoportok:

EU-MIDIS 2008

Megjegyzés: DD4–DE5. kérdés: Ön szerint [ez az incidens/az incidensek bármelyike] az elmúlt 12 hónapban részben vagy teljes mértékben az Ön bevándorló/kisebbségi származása miatt történt?

Forrás: FRA (2012), EU-MIDIS – Középpontban az adatok – 6. jelentés: Kisebbségek, mint a bűncselekmények áldozatai, ábra 5

További lépések

A gyűlölet-bűncselekmények leküzdéséhez és a kapcsolódó alapjogi jogsértések kezeléséhez az EU-nak és tagállamainak mindenekelőtt növelniük kell az ilyen bűncselekmények láthatóságát és az elkövetők elszámoltathatóságát.

A 27 uniós tagállam között jelentős különbségek vannak abban a tekintetben, hogy az elfogultságból eredő bűncselekményekről milyen adatokat tartanak nyilván és tesznek közzé. Ezek a különbségek azt jelentik, hogy a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó hivatalos adatgyűjtési mechanizmusok az EU-ban gyakran nem a tényleges helyzetről adnak képet. A FRA *Gyűlölet-bűncselekmények láthatóságának növelése az Európai Unióban: az áldozatok jogainak elismerése* című kiadványa azt mutatja, hogy csak nyolc uniós tagállam tartja nyilván az áldozat (feltételezett) szexuális irányultságából eredő bűncselekményeket, a romaellenes bűncselekményekről pedig csak négy tagállamban gyűjtenek vagy közölnek adatokat.

Az EU-nak és tagállamainak olyan jogszabályokat kellene elfogadniuk, amelyek kötelezik a tagállamokat a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatok gyűjtésére és közzétételére. Ebben abszolút minimumként szerepelnie kellene a lakosság által bejelentett és a hatóságnál nyilvántartásba vett incidensek számának, valamint az elkövetők elleni ítéletek számára vonatkozó adatoknak, azoknak az indítékoknak, amelyeken alapult a hátrányos megkülönböztetés a bűncselekmények esetében, valamint a kiszabott büntetéseknél.

A bűnüldöző szerveknek és az igazságszolgáltatási rendszereknek az elfogultság, mint indíték bármilyen jelére ébernek kellene lenniük. A jogalkotóknak mérlegelniük kellene a nagyobb büntetési tételek lehetőségét gyűlölet-bűncselekmények esetén, hogy nyomatékosítsák az ilyen bűncselekmények súlyosságát. Az eljáró bíróságoknak nyilvánosan kellene foglalkozniuk az előítélettel mint indítékkal, hogy felhívják a figyelmet a gyűlölet-bűncselekményekre, és nyilvánvalóvá tegyék, hogy az ilyen cselekmények elkövetése szigorúbb büntetést von maga után.

Ha a nemzeti jog szerint erre lehetőség van, a tagállamoknak a gyűlölet-bűncselekményekről gyűjtött adatokat nem, életkor és más változók szerinti bontásban is meg kellene vizsgálniuk, hogy jobban megismerhessék az áldozattá válás és az elkövetés mintáit. A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó hivatalos adatgyűjtési mechanizmusokat ki kellene egészíteni a bűncselekmények áldozatává válást vizsgáló felmérésekkel, hogy fény derüljön az olyan aspektusokra, mint a nem bejelentett bűncselekmények jellege és mértéke, a bűncselekmények áldozatainak tapasztalatai a bűnüldöző szervekről, a bejelentés elmaradásának okai és a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak jogtudatossága.

Általában véve kijelenthető, hogy az EU-tagállamok többségének bővítenie kell a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó hivatalos adatgyűjtésének körét, hogy:

- a gyűlölet-bűncselekményeket láthatóvá tegyék az EU-ban;
- a gyűlölet-bűncselekmények áldozatainak lehetőséget adjanak arra, hogy az elkövetőkkel szemben jogorvoslatot keressenek;
- az EU tagállamai hatékonyan lépjenek fel a gyűlölet-bűncselekményekkel, mint az alapvető jogok megsértéseivel szemben.

További információk:

A FRA gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó jelentéseit – „Gyűlölet-bűncselekmények láthatóságának növelése az Európai Unióban: az áldozatok jogainak elismerése” (*Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims’ rights*) és „EU-MIDIS – Középpontban az adatok – 6. jelentés: Kisebbségek, mint a bűncselekmények áldozatai” (*EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime*) – lásd: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

A FRA rasszizmussal és kapcsolódó intoleranciával foglalkozó tevékenységeinek áttekintése: <http://fra.europa.eu/en/theme/racism-related-intolerances>